UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Russische geopolitiek

Marácz, L.

Publication date
2022
Document Version
Final published version
Published in
Armex

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2022). Russische geopolitiek. *Armex*, *106*(3), 18-19.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:09 Nov 2026

Column

Russische geopolitiek

Prof. Dr. László Marácz

Er wordt veel gespeculeerd over de oorzaken die hebben geleid tot de heuse oorlog in Europa tussen Oekraïne en Rusland. Deze oorlog is het directe gevolg van de Russische invasie in het onafhankelijke Oekraïne. Er worden verscheidene geopolitieke oorzaken voor deze invasie opgevoerd, zoals Rusland zou zich omsingeld hebben gevoeld door de NAVO en haar bondgenoten in Oost-Europa; de Russische etnische minderheden in de Oost-Oekraïense regio, het Donetsbekken (Donbass), zouden in de Russische veiligheidsdoctrine een belangrijke rol spelen; en Rusland wil tussen Oekraïne, dat sinds 2014 een Westerse koers vaart, en haar eigen westelijke grenzen een bufferzone invoegen. De lijst zou moeiteloos veel langer gemaakt kunnen worden, maar al deze incidentele oorzaken zijn onderdeel van een geopolitiek patroon. Vandaar dat er in deze column aandacht besteed wordt aan het traditionele alomvattende Russische geopolitieke kader dat inzichten biedt in de achtergronden van de oorlogsagressie van Poetin c.s. in Oekraïne.

Grootste land ter wereld

Rusland is een kolossaal land dat met een afmeting van 17.098.246 km2 het grootste land ter wereld is. Het belangrijkste deel van Rusland is het Europese gedeelte waar de grote steden liggen (Moskou, St. Petersburg, etc.) en dat in principe op Europa georiënteerd is. Vanuit Rusland gezien is de Russische Federatie, zoals het land officieel heet, vanwege zijn geografische ligging moeilijk te verdedigen. De rijken die de Russische Federatie zijn voorgegaan, zoals Tsaristisch Rusland en de Sovjet-Unie, waren rond het kerngebied Rusland opgebouwd en hebben ernaar gestreefd om Rusland via land af te sluiten voor buitenlandse legers. De Russische Federatie heeft dit verdedigingsbeleid sinds de opkomst van Vladimir Poetin als leider van Rusland in 2000 weer vormgegeven. Rusland is vanuit het Westen over land via vijf corridors te penetreren, van noord naar zuid zijn dat de volgende.

Rusland is een kolossaal land, het grootste land ter wereld.
Originele afbeelding: Wikimedia Commons

Vijf corridors

1. Finland/de Baltische landen (Estland, Letland en Litouwen). Zowel Finland als de Baltische landen grenzen aan Rusland en zijn in de geschiedenis speelbal geweest van een machtsstrijd tussen Duitsland, Zweden en Rusland in Noord-Europa. Na de Tweede Wereldoorlog werden de Baltische landen definitief ingelijfd door de Sovjet-Unie. Finland bleef tijdens de Koude Oorlog neutraal maar mocht op het terrein van de buitenlandse politiek geen eigen koers varen die de belangen van de Sovjet-Unie schaadde. Deze status van beperkte soevereiniteit wordt ook wel 'Finlandisering' genoemd. In de Koude Oorlog lukte het de Sovjet-Unie derhalve om deze corridor voor een mogelijke inval vanuit het Westen af te sluiten. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zijn de Baltische landen weer onafhankelijk geworden en zijn deze landen in 2004 toegetreden tot de NAVO. Finland heeft als reactie op de Russische inval in Oekraïne te kennen gegeven dat het lid wil worden van de NAVO.

2. Oekraïne. Rusland heeft een gemeenschappelijke grens met Oekraïne van 1576 km. Oekraïne is zich na de politieke omwenteling op het Maidanplein in Kiev en de Russische annexatie van de Krim in 2014-2015 op het Westen gaan oriënteren en heeft de banden met haar traditionele bondgenoot Rusland losgelaten. De huidige Oekraïens-Russische grens is veel langer dan de gemeenschappelijke grens die de Sovjet-Unie en haar Oost-Europese satellietstaten met het Westen hadden tijdens de Koude Oorlog. Aan de andere kant van de Oekraïense corridor ligt namelijk de trechter bij het Duitse Fulda, die door de Oostzee en het Karpatengebergte wordt afgegrensd en eenvoudiger te verdedigen is dan de huidige grens met Oekraïne.

3. Langs de Zwarte Zee via Bessarabië/Moldova. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie ligt deze corridor op het grondgebied van Moldova en Oekraïne. De republiek Transnistrië die zich afgescheiden heeft van Moldova en waar het 14de Russische Gardeleger gestationeerd is, vormt de oostelijke strip van Oost-Moldova. Vanuit Transnistrië dat overigens door weinig landen erkend wordt, is deze corridor redelijk onder controle van Rusland.

Tsaristisch Rusland streefde al om Rusland via land af te sluiten voor buitenlandse legers, zoals hier door Peter de Grote bij Poltava.
Afbeelding: Wikimedia Commons, mueum.ru

4. Langs de Zwarte Zee aan de westkant van het Kaukasusgebergte. Deze corridor kan via Abchazië en in mindere mate via de bergpas in Zuid-Ossetië worden afgesloten. Abchazië en Zuid-Ossetië zijn pro-Russische deelrepublieken die zich hebben afgescheiden van Georgië en vanuit Moskou gezien aan de andere kant van de Kaukasus liggen.

5. Langs de Kaspische Zee via het Kaukasusgebergte. Deze corridor is te bereiken via Tsjetsjenië en Dagestan, die onderdeel zijn van de Russische Federatie. De beide deelrepublieken hebben tussen 1999 en 2009 geprobeerd zich af te scheiden van Rusland maar zijn door interventies van het Russische leger met zeer veel geweld en oorlogsslachtoffers weer in het kader van de Russische Federatie teruggebracht. Het gevolg hiervan is dat deze corridor stevig onder Russische controle staat.

Geopolitieke wedren

Als we de Russische oorlogshandelingen in de nabije omgeving van Rusland onder de loep nemen - en hieronder rekenen we ook hybride oorlogsvoering - dan wordt er een patroon zichtbaar. Rusland is sinds de installatie van president Poetin in 2000 in een hoog tempo bezig om de Russische Federatie af te sluiten van het Westen door het blokkeren van de vijf hierboven beschreven westelijke corridors, die toegang geven over land tot de Federatie. De corridor langs de Zwarte Zeekust in Bessarabië/Moldova is geblokkeerd door Transnistrië waar de basis is van het 14de Russische Gardeleger. De oorlogen in de Kaukasus tegen Tsjetsjenië, Dagestan en het onafhankelijke Georgië hebben de twee corridors in de Kaukasus in 2009 voor Rusland zeker gesteld. De corridor in Oekraïne die als het voorland van de Duits/Poolse laagvlakte gezien kan worden, zal verder naar het Westen worden teruggedrongen. De eerste stap in die operatie is het bezetten van het Donetsbekken waar de meeste etnische Russen in Oekraïne wonen. De Finse toetreding tot de NAVO die een reactie is op de Russische invasie in Oekraïne zal de noordelijke corridor met 1340 kilometer gemeenschappelijke grens oprekken. Rusland en het Westen zullen hier een frontlijn vormen die de Russen zullen proberen te neutraliseren met behulp van cyberoorlog, vijfde colonnes van de grote Russische minderheden in de Baltische landen en het plaatsen van raketten (eventueel met kernkoppen) gericht op Finland. Als het Russische geopolitieke kader strikt geïnterpreteerd wordt dan hebben we ook zicht op de stootrichtingen van de oorlog in Oekraïne als deze langer gaat duren.

Stootrichtingen

Bij het voortduren van de oorlog in Oekraïne zal Rusland na de verovering van het Donetsbekken verder proberen door te stoten richting Kiev, waardoor de corridor in het Oekraïense middengebied kleiner zal worden. De Russische minister van Buitenlandse Zaken Sergej Lavrov heeft er al meermalen op gewezen dat Rusland verdere buffers zal instellen als Rusland het hele Donetsbekken heeft bezet. Verder volgt uit het Russische geopolitieke kader dat er nog een stootrichting is die zich aandient, namelijk de verbinding van de Zwarte Zeekust via de havenstad Odessa met Transnistrië waardoor ook deze corridor hermetisch afgesloten kan worden. Als bijkomstigheid hiervan zal Oekraïne de toegang tot de Zwarte Zee geheel en al verliezen.

De vijf corridors.
Oorspronkelijke afbeelding: Wikimedia Commons, bewerking AdR

Rusland is in een hoog tempo bezig om de Russische Federatie af te sluiten van het Westen

De Russische minister van Buitenlandse Zaken Sergej Lavrov (links) heeft er al meermalen op gewezen dat Rusland verdere buffers zal instellen als Rusland het hele Donetsbekken heeft bezet.
Foto: Wikimedia Commons, The Presidential Press and Information Office